Türkmenistanyň Merkezi banky
Центральный банк Туркменистана

BANK HABARLARY
БАНКОВСКИЙ ВЕСТНИК

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna
на 1 сентября 2023 года

Aşgabat 2023

Mazmuny / Содержание

SELJERIŞ MAKALALARY

KÄMIL PUL-KARZ SYÝASATY — ÖSÜŞLERIŇ GÖZBAŞY
3

BANK ULGAMY — HALKYŇ HYZMATYNDA
6

MILLI BANK ULGAMYNYŇ ÖSÜŞINDE SALGYT GATNAŞYKLARYNYŇ ORNY
8

BANKLARDA INNOWASION TEHNOLOGIÝALARY ORNAŞDYRMAGYŇ ÄHMIÝETI
12

SELJERIŞ MAGLUMATLARY / АНАЛИТИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ

TÜRKMENISTANYŇ BANK ULGAMYNYŇ ÖSÜŞ MEÝILLERI
ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ ТУРКМЕНИСТАНА
15

TABLISALAR
ТАБЛИЦЫ
17

KÄMIL PUL-KARZ SYÝASATY — ÖSÜŞLERIŇ GÖZBAŞY

Döwletleriň ykdysady ösüşini üpjün edýän gurallaryň birnäçe görnüşi bar. Şolaryň biri hem kämil derejede işledilýän pul-karz syýasatydyr. Bu ýörelgä biziň döwletimizde hem berk eýerilip, ýurdumyzyň banklary tarapyndan edara-kärhanalara we ilata edilýän hyzmatlaryň gerimi giňeldilýär, berilýän karzlaryň möçberleri yzygiderli artdyrylýar, möhleti uzaldylýar. Şeýlelikde, kärhanalaryň maliýe mümkinçilikleri ýokarlanýar, göz öňünde tutulan maksatnamalar üstünlikli durmuşa geçirilýär, önümçiligi düşewüntli dolandyrmaga zerur bolan amatly şertler döredilýär.

Şahsy hojalykda ýa-da kärhanada bolsun, tapawudy ýok, ykdysady taýdan ösüş gazanmak üçin maddy goldaw zerur bolup durýar. Bu goldawy bolsa ildeşlerimiz ýurdumyzda hereket edýän karz edaralaryndan ýeňillikli şertlerde alyp bilýärler.

Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik bankynyň şahsy taraplara sarp ediş, ipoteka, kiçi göwrümli, haly satyn almak maksatlaryna, «Owerdraft», talyplaryň okuw tölegi üçin, durmuş guran ýaş çatynjalar üçin, hususy telekeçilere çig mal satyn almak, maýa goýum taslamasy, oba hojalyk önümleriniň önümçiligi, ekerançylygy, maldarçylygy ösdürmek maksatly, milli programma önümlerini döretmek we öndürmek, olary satyn almak hem-de ulanyşa girizmek, ýuridiki taraplar üçin önümçilik maksatly we milli programmalar bilen bagly ýeňillikli karz hyzmatlaryny berýändigini ýatladyp, bu hyzmatlaryň milli ykdysadyýetimizdäki ornuna aýratyn ünsüňizi çekmek isleýäris.

Bank ulgamy tarapyndan ykdysadyýetiň pudaklaryna, şol sanda döwlete dahylsyz bölege berilýän karzlar olara ýeterlik möçberde dolanyşyk serişdelerini almaga, önümçilik maksatly işleri çaltlandyrmaga, öňdebaryjy tehnikalary we innowasion tehnologiýalary ornaşdyrmaga, ýokary ykdysady netijeliligi gazanmaga, durnukly ösüşe saldamly goşant goşmaga mümkinçilik berýär. Raýatlara ýeňillikli şertlerde berilýän karzlar olaryň harytlara, hyzmatlara ösen isleglerini kanagatlandyrmaga, has oňaýly ýaşaýyş jaýlaryny satyn almaga amatly şertleri döredýär. Berkarar döwletimizde kämil karz syýasatyny alyp barmakda «Türkmenistanda 2019 — 2025-nji ýyllarda sanly ykdysadyýeti ösdürmegiň Konsepsiýasy» aýratyn ähmiýete eýedir.

Ýokarda mysal getirilen karz hyzmatlarynyň her biri uzak wagtlyk oýlanyşmalaryň, pikir alyşmalaryň miwesidir. Her bir karz hyzmaty ýola goýulmakçy bolnanda, ilkinji nobatda, müşderilerimiziň bähbidi göz öňünde tutulýar. Munuň üçin olaryň zerurlyklary içgin öwrenilýär. Şol bir wagtyň özünde-de kämil derejede ýola goýlan pul-karz syýasaty bankyň öz işini döwrüň talaplaryna laýyk alyp barmagyny, şeýlelikde, kämil pul dolandyşygynyň ýola goýulmagyny üpjün edýär. Bu dolanyşygyň netijesinde raýatlarymyza-da, karz edaralarynyň gaznalaryna-da pul serişdeleri wagtly-wagtynda we ýeterlik möçberde gelip, milli ykdysadyýetimiziň durnukly ösüşi üpjün edilýär.

Karz edaralary bilen hyzmatdaşlyk ildeşlerimiz üçin karz serişdesiniň hasabyna galkynmagyň iň ygtybarly, ýeňil we bähbitli ýoludyr. Üns berýän bolsaňyz, döwletli diýarymyzyň karz edaralary hödürleýän karz hyzmatlarynyň ählisinde-de öz müşderilerine aňryçäk ýeňillikleri göz öňünde tutýarlar. Karz hyzmatlary üçin bellenilen göterimleri has ýeňilleşdirmek boýunça alnyp barylýan işler yzygiderli dowam etdirilýär. Bu bolsa ildeşlerimiziň hödürlenilýän hyzmatlara bolan gyzyklanmasyny barha artdyrýar. Pul-karz syýasatynyň esasy maksady hem ýurduň ykdysadyýetini zerur bolan möçberde pul-karz serişdeleri bilen üpjün etmekden we olaryň maksadalaýyk, ýokary netijeli ulanylmagyny gazanmakdan ybarat-

dyr. Pul-karz syýasatynyň esasy maksady döwlet, hususy we beýleki eýeçilikdäki taraplaryň telekeçilik we önümçilik bähbitli maksatnamalarynyň üstünlikli durmuşa geçirmegine, maşgala ojaklarynyň ykdysady taýdan pugtalanmagyna, bilim-ylym ugrundaky maksatlaryň barha rowaçlanmagyna gönükdirilendir. Munuň özi ýurdumyzyň maliýe kuwwatyny artdyrmaga, ýokary ykdysady ösüşi üpjün etmäge, milli manadyň hümmetini has-da pugtalandyrmaga, halkymyzyň eşretli zamananyň hözirini görüp ýaşamagyna kuwwatly itergi berýär.

Milli ykdysadyýetiň bazar gatnaşyklaryna tapgyrlaýyn geçirilýän döwründe banklaryň karz gatnaşyklarynyň gerimi has-da giňeýär we täze görnüşleri peýda bolýar. Olaryň arasynda şahsy hojalygyny ýöredýän müşderilere goldaw bermek maksady bilen, kiçi göwrümli karz hyzmatlarynyň ýola goýulmagy aýratyn bellenilmäge mynasypdyr. Kiçi göwrümli karzlar mellek ýeri, kömekçi hojalygy ýa-da bellenilen tertipde bölünip berlen ýer bölegi bar bolan raýatlara 30 müň manada çenli ýyllyk 10 göterimine, 6 aý ýeňillikli döwür bilen, 3 ýyla çenli möhlete berilýär. Karzyň üpjünçiligi hökmünde tölege ukyply üçünji tarapyň zamunlygy ýa-da girew emlägi kabul edilýär. Bu karzlaryň berilmegi ýurdumyzyň welaýatlarynyň oba ýerlerindäki kiçi önümçilikleriniň ýa-da önüm öndürijileriň ýerli çig mallar bilen üpjün edilmegine amatly şertleri döredýär.

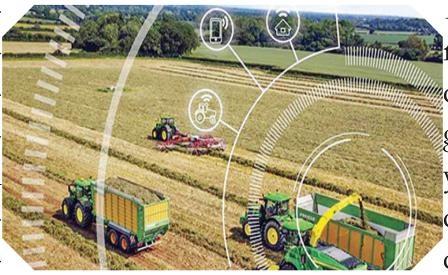

Ýurdumyzda düýpli ykdysady, syýasy we medeni özgertmeleriň barşynda ykdysadyýetiň döwlete dahylsyz böleginiň ösdürilmegi aýratyn üns merkezinde saklanylýar. Häzirki wagtda ýurdumyzda öndürilýän önümleriň ep-esli bölegi döwlete degişli bolmadyk kärhanalarda, telekeçileriň zähmeti bilen öndürilýär. Harytlary we önümleri öndürmek, işleri we hyzmatlary ýerine ýetirmek arkaly telekeçilik işini amala aşyrýan hususy kärhanalaryň we telekeçileriň önümçiligi ösdürmek we täze iş orunlaryny döretmek maksady bilen bagly bolan maýa goýum taslamalary üçin uzak möhletleýin ýeňillikli karzlary bermeklik barada Türkmenistanyň Prezidentiniň «Türkmenistanda hususy telekeçilik işini maliýeleşdirmegiň meseleleri hakynda» Kararyny durmuşa ornaşdyrmakda we karz edaralary tarapyndan döwlete dahylsyz pudagy karzlaşdyrmakda, Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik banky tarapyndan degişli işler yzygiderli alnyp barylýar. Welaýatlarymyzda hususy telekeçileriň maýa goýum taslamalaryny goldamak esasynda, olara bank karzlarynyň berilmegi, ykdysadyýetimiziň ösüşiniň ýokary depginlerini, haryt bolçulygyny we täze iş ýerleriniň döredilmegini üpjün etmek bilen halkymyzyň ýaşaýyş-durmuş şertleriniň has-da ýokarlanmagyna getirýär.

Soňky ýyllarda banklar tarapyndan ýurdumyzyň raýatlaryna karzyň täze görnüşleri hödürlenýär. Olardan ähli görnüşli toý dabaralaryny geçirmek maksadyna berilýän «Toý karzyny», «Talyp karzyny», haly satyn almak maksatlaryna berilýän karzy, has uly ýeňillikli ýaş maşgalalar üçin, sarp ediş we kiçi göwrümli karzlary görkezmek bolar. Tölegli esasda bilim alýan talyplaryň okuw üçin tölegleriniň, banka barmazdan, internetiň üsti bilen geçirilmegi,

şeýle-de karzlaryň dürli görnüşlerini almak üçin resminamalaryň bankyň www.halkbank.gov.tm resmi internet sahypasynda «Şahsy otagy» döredip, onlaýn-ýüzlenme arkaly ýollanmagy müşderileriň wagtyny ep-esli tygşytlamaga mümkinçilik berýär. Täze ýola goýulýan döwrebap hyzmatlar nagt däl hasaplaşyklaryň möçberini artdyrmakda hem uly goşant goşýarlar.

Ýurdumyzyň banklary tarapyndan karz gatnaşyklaryny kämilleşdirmek bilen bagly geçirilýän çäreleriň ählisi kärhanalaryň we raýatlaryň karz serişdelerine isleglerini öz wagtynda, doly derejede kanagatlandyrmaga, durnukly ykdysady ösüşi üpjün etmäge, ilatyň hal-ýagdaýyny has-da gowulandyrmaga gönükdirilendir.

Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy döwründe hormatly Prezidentimiziň baştutanlygynda milli ykdysadyýetimizi özgertmek boýunça öňe sürülen başlangyçlaryň çäklerinde amala asyrylýan maliýe reformalary – bank ulgamynyň berk binýadyny döretmäge we ýurtda ykdysady durnuklylygy berkitmek arkaly, türkmen ykdysadyýetiniň mundan beýläk hem gülläp ösüşine uly ýardam berer.

Döwlet Baştutanymyzyň parasatly ýörelgelerinden ugur alýan mähriban halkymyza «Arkadag Serdarly bagtyýar ýaşlar» ýylynda hem üstünlikler arzuw edýäris. Bize şeýle ajap zamanany gurup beren türkmen halkynyň Milli Lideri Gahryman Arkadagymyzyň, Arkadagly Serdarymyzyň janlary sag, ömürleri uzak bolsun, il-ýurt bähbitli, döwlet ähmiýetli alyp barýan beýik işleri elmydama rowaç alsyn!

Mährijemal ABDYRAHMANOWA,
Türkmenistanyň «Halkbank» PTB-niň
Maliýe ykdysady seljeriş we usulyýet müdirliginiň
Usulyýet bölüminiň başlygy

SELJERIŞ MAKALALARY

BANK ULGAMY - HALKYŇ HYZMATYNDA

Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy döwründe Arkadagly Serdarymyzyň parasatly baştutanlygynda bank ulgamy yzygiderli kämilleşdirilýär, ulgama dünýäniň öňdebaryjy döwletleriniň iş tejribesini we täzeçil usullaryny ornaşdyrmak, milli töleg ulgamynyň mümkinçiliklerini artdyrmak, banklaryň bäsdeşlige ukyplylygyny ýokarlandyrmak işleri üstünlikli durmuşa geçirilýär. Dünýä tejribesiniň gazananlaryny nazara almak bilen, sanly ulgamda hödürlenilýän bank amallarynyň sany yzygiderli artdyrylýar, hili has-da ýokarlandyrylýar.

Türkmenistanyň karz edaralary tarapyndan ýurdumyzyň ilatyna döwrebap, kämil derejede hyzmat etmek, geçirilýän hasaplaşyklary tizleşdirmek, nagt pul dolanyşygynyň mukdaryny ep-esli azaltmak maksady bilen dürli görnüşli bank kartlaryny çykarmak we oňa hyzmat etmek, ýurdumyzyň söwda we hyzmat ediş nokatlarynda töleg terminallaryny ornaşdyrmak işine yzygiderli maýa goýum serişdeleri goýulýar.

Sanly ulgamda «Internet bank», «Mobil bank», «Elektron söwda», «Galtaşyksyz töleg», «Halkbank terminal», «QR-kod» ulgamlary arkaly ýerine ýetirilýän amallaryň sany artdyrylýar, hili has-da ýokarlandyrylýar.

«Arkadag Serdarly bagtyýar ýaşlar» ýylynda ýurdumyzda durmuşa geçirilýän ýaşlar baradaky döwlet syýasatyna laýyklykda, ata Watanymyzyň gelejegi bolan ýaşlarymyzy kämil hünärmenler, halkymyza, ýurdumyza gerekli kämil şahsyýetler edip ýetişdirmekde giň mümkinçilikler döredilýär.

Hormatly Prezidentimiziň tagallalary netijesinde ýurdumyzda ýaş maşgalalaryň ýaşaýyş-durmuş şertlerini has-da gowlandyrmak üçin ýaş maşgalalara zerur bolan öý goşlaryny we hojalyk harytlaryny satyn almak üçin 3 (üç) ýyl möhletli ýyllyk 1(bir) göterim bilen 20 000 (ýigrimi müň) manada çenli karzlary bermeklik ýola goýuldy. Bu karz diňe durmuş guran ýaş maşgalalara niýetlenip hojalyk harytlaryny satyn almak üçin karzlar girew goýmazdan, üçünji taraplaryň zamun bolmagynda berilýär.

Türkmenistanyň raýaty bolan ýokary we ýörite orta hünär okuw mekdeplerinde bilim alýan talyplara degişli okuwyň bahasyny tölemek üçin gaýtadan dikeldilýän karz ugry boýunça karzlar berilýär. Bu karzlar talyplaryň ýokary we ýörite orta hünär okuw mekdeplerinde bilim alýan döwrüne açylýar. Karz ugry boýunça serişdeler nagt däl görnüşinde her ýarymýyllyk ýa-da ýyllyk okuw tölegleri üçin zerur bolan möçberde tapgyrlaýyn görnüşinde berilýär.

Hormatly Prezidentimiziň parasatly baştutanlygynda «Türkmenistanyň bank ulgamyny ösdürmegiň 2011-2030-njy ýyllar üçin Döwlet maksatnamasyna», «Türkmenistanda sanly ykdysadyýeti ösdürmegiň 2019-2025-nji ýyllar üçin Konsepsiýasyna» hem-de «Türkmenistanda 2021-2025-nji ýyllarda sanly ykdysadyýeti ösdürmegiň Döwlet maksatnamasyna» laýyklykda ýurdumyzyň bank ulgamy tarapyndan geçirilýän nagt däl hasaplaşyklaryň gerimini giňeltmek, ulgama daşary ýurt banklarynyň iş tejribesini işjeň ornaşdyrmak, sanly ulgamda ýerine ýetirilýän hyzmatlaryň görnüşini artdyrmak, hilini has-da ýokarlandyrmak boýunça yzygiderli çäreler durmuşa geçirilýär.

Sanly ulgamda «Internet-bank», «Mobil-bank», «Elektron söwda», «Galtaşyksyz töleg», «Halkbank terminal», «QR-kod» ulgamlary arkaly ýerine ýetirilýän amallaryň sany artdyrylýar, hili has-da ýokarlan-

dyrylýar. Bank ulgamynda sanly tehnologiýalaryň ösmegi, kompýuter serişdeleriniň ornaşdyrylmagy, pul dolanyşygynda serişdeleriniň aýlanyş tizliginiň ýokarlanmagy hem-de hasaplaşyklary geçirmekde çykdajylaryň azalmagy tölegleriň we hasaplaşyklaryň öňdebaryjy usullarynyň kämilleşdirilmegine mümkinçilik berýär. Bu bolsa, bank hyzmatlaryny menzilara ýerine ýetirmek üçin niýetlenen iň kämil ösen tehnologiýalaryň ornaşdyrylmagyny talap edýär hem-de sanlylaşdyrmanyň biziň durmuşymyza barha işjeň goşulyşýandygy bilen düşündirilýär.

Şu nukdaýnazardan, Gahryman Arkadagymyzyň beýik başlangyçlaryny üstünlikli dowam etdirýän Arkadagly Serdarymyzyň parasatly baştutanlygynda ýurdumyzyň bank ulgamyny düýpli özgertmek, karz edaralarynyň maddy-enjamlaýyn binýadyny döwrebaplaşdyrmak maksady bilen, şu ýylyň iýun aýynda sebitde deňi-taýy bolmadyk Arkadag şäheriniň birinji tapgyrynyň açylyşyň çäginde ýurdumyzyň täjirçilik banklarynyň hem edara binalary açylyp ulanylmaga berildi. Arkadag şäher ykdysady we maliýe pudaklarynyň edaralary bilen bir hatarda Arkadag şäheriniň Merkezi banky, Arkadag şäheriniň «Daýhanbank» döwlet täjirçilik banky, Arkadag şäheriniň «Türkmenistan» döwlet täjirçilik banky, Arkadag şäheriniň «Senagat» paýdarlar täjirçilik banky, Arkadag şäheriniň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik banky täze şäheriň bank ulgamyny emele getirýär.

Sanly ykdysadyýetiň üstünlikli hereket etmegi üçin, esasan, internetiň elýeterliligi, programma üpjünçiligi, kämil telearagatnaşyk ýaly üpjünçilik ulgamynyň, hojalyk işini internet arkaly dolandyrmak boýunça elektron işewürliginiň we harytlaryň, hyzmatlaryň ýerlenilmegini üpjün edýän elektron söwda ýaly ugurlaryň berjaý edilmegi zerur bolup durýar. Elektron enjamlaryň kömegi bilen ýerine ýetirilýän hyzmatlar ulgamy sanly kompýuter tehnologiýalary bilen bagly hereket bolup durýar. Ony özleşdirmek hem öwrenmek, dolandyrmak işi bu tehnologiýalara çemeleşmegiň syrlaryny ele almagy talap edýär. Ýokary derejede ösen telekommunikasiýa hem-de IT hyzmatlaryny hödürlemek, maglumatlary geçirmegiň tizligini artdyrmak üçin ýurdumyzyň paýtagtynda we welaýatlarynda optiki-süýümli kabelleri çekmek göz öňünde tutuldy. Bu taslama pudagara maglumatlaryň alşylmagyny gowulandyrmaga, elektron hyzmatlarynyň täze görnüşlerini ornaşdyrmaga mümkinçilik berýär. Tehnologik başlangyçlary we ylmy çözgütleri kabul etmäge şertler döredilýär, maglumatlaryň goraglylygy we howpsuzlygy gazanylýar.

Halkymyzyň abadançylygy, rowaçlygy ugrunda ýadawsyz tagallalar edýän Gahryman Arkadagymyzyň hem-de Hormatly Prezidentimiziň janlary sag, ömürleri uzak bolsun, il-ýurt bähbitli, döwlet ähmiýetli alyp barýan işleri mundan beýläk hem rowaç alsyn.

Gülsere AHMEDOWA,
Aşgabat maliýe-ykdysady orta hünär
okuw mekdebiniň mugallymy

SELJERIŞ MAKALALARY

MILLI BANK ULGAMYNYŇ ÖSÜŞINDE SALGYT GATNAŞYKLARYNYŇ ORNY

Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy döwründe Gahryman Arkadagymyzyň we Arkadagly Serdarymyzyň baştutanlygynda milli ykdysadyýetimizi, ýokary derejede ösdürmeklige, milli manadymyzyň hümmetini has-da pugtalandyrmak bilen bank ulgamyny ösdürmeklige, şeýle hem ýurtda hereket edýän salgyt gatnaşyklarynyň kämilleşdirilmegine uly üns berilýär.

Häzirki döwürde salgyt ulgamynyň işini has-da kämilleşdirmek, ony ýokary derejelere ýetirmek üçin ykdysadyýetiň ähli pudaklary bilen bir hatarda ýurdumyzyň karz edaralarynyň işiniň hilini we netijeliligini ýokarlandyrmak boýunça anyk çäreler durmuşa geçirilýär. Bu çäreleriň arasynda ýurdumyzyň bank ulgamyna bank innowasiýalaryny ornaşdyrmak, ulgamyň işgärleriniň hünär derejesini ýokarlandyrmak, bilim derejesini dünýäniň ösen ýurtlarynyň hataryna çykarmak ugrunda alnyp barylýan giň möçberli işleri görkezmek bolar. Şonuň esasynda, häzirki wagtda bank ulgamynyň hünärmenleri üçin daşary ýurtlaryň abraýly banklarynyň we maliýe edaralarynyň tejribeli bilermenleriniň gatnaşmagynda sanly ulgam arkaly okuw maslahatlary geçirilýär. Bu bolsa, döwrebap özgertmeleri durmuşa geçirmekde özüniň oňyn netijesini berýär. Şeýle hem, ýurdumyz maliýe we söwda ulgamlarynda halkara hyzmatdaşlygyna doly derejede goşulmaga tarap strategik ugur alýar. Munuň üçin dünýäniň ýöriteleşdirilen iri düzümleri bolan Halkara pul gaznasy, Bütindünýä banky, Bütindünýä söwda guramasy ýaly sebit maliýe institutlary bilen alnyp barylýan hyzmatdaşlyk has-da işjeňleşdirilýär.

«Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy: Türkmenistany 2022–2052-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Milli maksatnamasyna» hem-de «Türkmenistanyň Prezidentiniň ýurdumyzy 2022–2028-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Maksatnamasyna» laýyklykda karz edaralarynyň ygtybarlylygyny we durnuklylygyny ýokarlandyrmak, banklaryň serişdeler binýadyny artdyrmak, banklarda elektron resminama dolanyşyk ulgamyny kämilleşdirmek üçin zerur bolan tehniki we programma üpjünçiliklerini ornaşdyrmak boýunça möhüm wezipeler durmuşa geçirilýär. Şunda, maliýe hyzmatlarynyň täze görnüşlerini ornaşdyrmagyň dürli usullaryny ösdürmek ugrunda degişli işleriň geçirilmegi, şol sanda ykjam tehnologiýalaryň üsti bilen bu hyzmatlaryň amala aşyrylmagy, täze tehnologiýalary, ýagny töleg nokatlaryny, şeýle hem ilkibaşda az möçberli tölegleriden başlamak bilen, internet ulgamyny ulanmak esasynda elektron töleg we elektron pullary ulanmak ulgamyny ösdürilmegi, bank kartlary arkaly hödürlenýän hyzmatlaryň hilini ýokarlandyrylmagy boýunça degişli işler dowam etdirilýär.

Mundan başga-da, banklaryň hereket edýän tehnologiýalaryny we programma üpjünçiliklerini täzelemek işlerine giň gerim berlip, şahamçalara geçiriş ulgamynyň hilini we tizligini ýokarlandyrmak ýaly işleri durmuşa geçirmeklik maksat edilýär. Bu ugurda ýur-

dumyzyň karz edaralary tarapyndan hyzmatlar bazarynda halkara karz institutlarynyň tejribesiniň öwrenilmegi maksadalaýyk hasaplanylýar. Ýurdumyzyň ösüşiniň häzirki tapgyrynda döwrebap tehnologiýalary we innowasiýalary ulanýan önümçilikleri döretmek, dolandyryşyň has kämil usullaryny ulanmak aýratyn ähmiýete eýe bolup durýar.

Amala aşyrylýan döwlet pul-karz syýasatynyň çäklerinde 2011–2021-nji ýyllarda ýurdumyzyň milli ykdysadyýetiniň karzlaşdyryş göwrümi 17,2 mlrd manatdan 106 mlrd manada çenli ýokarlandy. Bu karz serişdeleri ykdysadyýetimizde täze önümçilik kuwwatlyklaryny döretmäge, ýurduň ykdysady we azyk howpsuzlygynyň aýrylmaz bölekleri bolan oba hojalyk pudaklarynyň we hususy bölegiň ukybyny artdyrmaga gönükdirildi.

Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy döwründe bank ulgamy bilen bilelikde ýurdumyzda daşary ykdysady gatnaşyklaryny kämilleşdirmek, eksport kuwwatlyklaryny artdyrmak boýunça yzygiderli işler alnyp barylýar. Bu işleriň sazlaşykly alnyp barylmagy, ýurdumyzyň ykdysadyýetini ösdürmäge we maýa goýumlarynyň möçberlerini artdyrmaga, täze döwrebap durmuş-önümçilik maksatly desgalary gurmaga, daşary ýurtlardan getirilýän önümleriň ornuny tutýan ýerli döwrebap önümçilikleri döretmäge, hususy eýeçiligi giňişleýin ýaýbaňlandyrmaga giň ýol açdy. Muňa mysal edip, 2020-nji ýylda maliýeleşdiriş çeşmeleri boýunça esasy serişdelere goýlan düýpli maýa goýumlaryň 4,6 mlrd manada golaýynyň we 2021-nji ýylda bolsa 5,2 mlrd manadynyň karz serişdeleriň hasabyna üpjün edilendigini ýa-da esasy serişdelere goýlan ähli düýpli maýa goýumlaryň möçberinde karz serişdeleriniň paýynyň 2020-nji ýylda 12,8 göterim, 2021-nji ýylda bolsa 16,4 göterime ýetendigini görkezmek bolar. Berlen san maglumatlar ýurdumyzyň ykdysadyýetine goýulýan maýa goýumlarda banklaryň berýän karz serişdeleriniň paýynyň ýylsaýyn artýandygyny görkezýär.

Milli bank ulgamynda amala aşyrylýan oňyn özgertmeleriň netijesinde bolsa karz edaralaryň hukuk binýady kämilleşdirilýär, banklara iň kämil tehnologiýalar ornaşdyrylyp, olaryň maddy-enjamlaýyn binýady düýpli täzelenýär. Milli ykdysadyýetimizi maksatnamalaýyn ösdürmeklige gönükdirilen wezipeleri ýerine ýetirmek üçin bank işjeňligi häzirki döwrüň talaplaryna laýyklykda gurnalýar, hususan-da, müşderilere hödürlenýän bank önümleri diwersifikasiýalaşdyrlyp, ýokarda belläp geçişimiz ýaly, dünýä banklarynyň iş tejribelerine laýyklykda täze hyzmatlary yzygiderli bank işjeňligine girizmek, müşderiler bilen işlemegiň täze usullaryny ýola goýmak boýunça işler üstünlikli dowam etdirilýär.

Milli maksatnamanyň durmuşa geçirilýän döwründe Türkmenistanyň karz edaralary tarapyndan bank işine sanly ulgamy ornaşdyrmagyň çäklerinde nagt däl hasaplaşyklary hem-de bank kartlarynyň üsti bilen ýurdumyzda ilat tarapyndan edilýän tölegleriň ähli görnüşlerini kämilleşdirmek, halkara tejribesine esaslanyp tölegleriň dürli görnüşlerini ornaşdyrmak, bank müşderileriniň bank kartlaryndan internet üsti bilen tölegleri amala aşyrmak mümkinçiliklerini giňeltmek, maliýe amallarynda we ulanyjylary anyklaýan ulgamlarda blokçeýn tehnologiýalaryny ulanmak, bankyň sanly ulgam bilen baglanyşykly ähli ulgamlarynda kiberhowpsuzlyk bilen bagly işleri yzygiderli alyp barmak, karz edaralarynyň monitoring merkezlerini kämilleşdirmek boýunça çäreler durmuşa geçiriler, sanly bank hyzmatlarynyň ornaşdyrylmagy giňden dowam etdiriler.

Ýurdumyzyň karz edaralary tarapyndan iri maglumat geçiriş ulgamyna eýe bolmak bilen ýurdumyzda pul dolanyşygynyň netijeliligini ýokarlandyrmak, bank kartlary boýunça milli we halkara töleg ulgamynyň gerimini giňeltmek hem-de halkara tejribesiniň öňdebaryjy tilsimatlaryna esaslanýan nagt däl hasaplaşyklary has-da ýaýbaňlandyrmak boýunça giň

gerimli işler amala aşyrylýar.

Bu işleriň netijesinde ýurdumyzda bank kartlarynyň, ornaşdyrylan terminallaryň, bankomatlaryň sany, «Internet-bank» we «Mobile-bank» ulgamlarynyň üsti bilen amal edilen nagt däl hasaplaşyklaryň möçberi ýylsaýyn artýar. Häzirki wagtda «Internet-bank» we «Mobil-bank» ulgamlarynyň üsti bilen, ykjam aragatnaşyk hyzmatlar üçin tölegi, karzyň esasy bergisini we oňa hasaplanan göterimleri tölemek hem-de kart hasabynyň hereketini görmek ýaly hyzmatlar hödürlenilýär. Şeýle hem, yzygiderli gaýtalanýan tölegleri awtomatlaşdyrmak üçin ýörite mümkinçilik döredilen. Her bir raýat degişli karz edarasyna baryp şahsy bank hasabyny «Internet-bank» we «Mobil-bank» hyzmatlaryna birikdirmek arkaly bu hyzmatlaryň amatlyklaryndan peýdalanyp bilýär.

Milli bank ulgamyndaky durmuşa geçirilýän iri möçberli çäreleriň çäklerinde töleg ulgamynda nagt däl hasaplaşyklaryň gerimini giňeltmek boýunça yzygiderli işler alnyp barylýar. Häzirki wagtda nagt däl hasaplaşyk ulgamynda innowasion tehnologiýalary ornaşdyrmak, bankomatlaryň, töleg terminallaryň sanyny artdyrmak esasynda milli ykdysadyýetimizde pul serişdeleriň dolanyşygyny çaltlandyrmak, nagt däl hasaplaşyklary has-da ösdürmek maksat edinilýär.

Türkmenistanda kartly töleg ulgamyny özgertmekde düýpli işler durmuşa geçirilýär, bu ulgamda täze hyzmatlardan peýdalanmaga ähli mümkinçilikler döredilýär. Ykdysadyýetiň möhüm bölegi bolup çykyş edýän milli töleg ulgamynyň halkara töleg ulgamlaryna işjeň goşulyşmagy netijesinde töleg amallarynyň sany düýpli artýar. Ýurdumyzda sanly tehnologiýalaryň ösmegi, pul dolanyşygynda serişdeleriniň aýlanyş tizliginiň ýokarlanmagy hem-de hasaplaşyklary geçirmekde çykdajylaryň azalmagy tölegleriň we hasaplaşyklaryň usullarynyň kämilleşdirilmegine mümkinçilik berýär. Bazar gatnaşyklarynda karz edaralary tarapyndan müşderilere hödürlenilýän hasaplaşyklar boýunça bank hyzmatlarynyň ähmiýeti uludyr. Ilata edilen tölegli hyzmatlaryň umumy möçberinde hukuk häsiýetli we karz edaralarynyň hyzmatlary 2020-nji ýylda 2,5 mlrd manada, 2021-nji ýylda bolsa 2,8 mlrd manada çenli artdy. Bu bolsa karz edaralarynyň hyzmatlardan gelýän girdejileriniň durnukly artýandygyny görkezýär.

Soňky ýyllarda Türkmenistan döwletimiziň abraýly halkara maliýe guramalary we dünýäniň öňdebaryjy banklary bilen hoşniýetli hyzmatdaşlygyny ýola goýmak, ýurdumyzyň eksport-import gatnaşyklaryny halkara tejribesine esaslanyp has-da kämilleşdirmek, daşary ýurt maýa goýumlaryny çekmek babatynda iri, halkara ähmiýetli taslamalary amala aşyrmak, ýurdumyzyň maliýe, bank ulgamynyň işine ösen maliýe tehnologiýalaryny ornaşdyrmak arkaly internet torunyň üsti bilen maliýe, ätiýaçlandyryş, salgyt, pensiýa we bank hyzmatlaryny ornaşdyrmak we bu ugurda hyzmatlaryň görnüşlerini giňeltmek, banklaryň alýan jemi girdejilerini artdyrmak boýunça giň möçberli çäreler durmuşa geçirilýär. «Salgytlar hakynda» Türkmenistanyň bitewi Kanunynyň 151-nji maddasynda «Bankyň jemi girdejisi bank amallaryndan gelen girdejileriň we şu Bitewi kanunyň 149-njy we 150-nji maddalarynda göz öňünde tutulan girdejileriň jemi hökmünde kesgitlenýär» diýip beýan edilýär.

Salgyt özüniň asyl manysynda kärhanalaryň, guramalaryň we şahsy adamlaryň girdejilerinden döwletiň çykdajylaryny maliýe taýdan üpjün etmek maksady bilen alynýan hökmany tölegdir. Salgytlar hemişelik hereketde bolan ykdysadyýete täsir etmegiň çeýe guraly bolup durýar. Olar işiň belli bir görnüşlerini höweslendirmäge ýa-da çäklendirmäge ykdysadyýetiň pudaklaryny ösdürmäge ugrukdyrmaga, telekeçileriň ykdysady taýdan işjeňli-

gine täsir etmäge, tölege ukyplylyk babatda islegi hem-de teklibi sazlaşdyrmaga, pullaryň dolanyşykdaky sanyny düzgünleşdirmäge kömek edýär.

Salgytlaryň hökmanylygy kanun arkaly bellenilen tertipde girdejileri alýan kanuna laýyklykda salgyt töleýjiler diýlip ykrar edilen taraplar hökmany tertipde döwleti dolandyrmaklyga gatnaşyp, döwletiň harajatlarynyň üstüni dolmak üçin töleýän salgytlary bilen esaslandyrylýar. Döwlet bolsa jemgyýetde salgytlardan gelýän girdejileri gaýtadan paýlamaklygyň üsti bilen öz wezipelerini ýerine ýetirýär.

Türkmenistanyň salgyt edaralarynyň esasy wezipeleri we borçlary Türkmenistanda hereket edýän salgyt kanunçylyklarynyň berjaý edilişine, salgytlar we beýleki hökmany tölegler boýunça maliýe serişdeleriniň Döwlet býujetine öz wagtynda barmagyna gözegçilik etmekden ybarat bolup durýar. Salgyt edaralary salgyt hasabynda duran eýeçiligiň görnüşine garamazdan edaralarda, guramalarda, kärhanalarda, hususy telekeçilerde salgytlar boýunça hasaplaşyk resminamalarynyň dogry ýöredilişine, salgytlaryň dogry hasaplanylyşyna, doly hem-de öz wagtynda tölenilişine resmi barlaglar geçirýär. Salgyt kanunçylygynyň düzgünleri bozulyp, nädogrulyklar ýüze çykan ýagdaýynda, Türkmenistanda hereket edýän kanunçylyklara laýyklykda maliýe we edara ediş jerimelerini ulanýar. Salgyt tölemek boýunça borçlary ýerine ýetirmedik taraplar üçin olara salgytlary töletdirmek üçin bank edarasyna akseptsiz töleg talapnamasyny bermek, bank edarasyndaky hasaplar boýunça amallary togtatmak, salgyt töleýjä (salgyt ýumuşçysyna) degişli pul möçberini salgyt tölemegiň hasabyna üçünji tarapdan tutup almak ýaly çäreleri bank edaralarynyň kömegi bilen amala aşyrýar. Şuňa laýyklykda hem, ýurdumyzyň bank-salgyt ulgamynyň gatnaşyklaryny kadalaşdyrmaklygyň usullary kämilleşdirilýär.

Türkmenistanyň bank-salgyt ulgamynyň esasynyň mizemezligi hem-de ýurduň býujet, maliýe, salgyt we bank ulgamlarynyň öňdebaryjy dünýä tejribesi esasynda kämilleşdirilip, täzeçe usullarda işlemegi, ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň ähli pudaklarynyň düýpgöter özgermegi, hususy telekeçiligiň ynamly ösmegi hem-de daşary ýurt maýa goýumlarynyň has köpelmegi, ykdysadyýetiň innowasion senagatlaşmasynyň üpjün edilmegi, pudaklaryň döwrüň talabyna laýyklykda döwrebaplaşdyrylmagy we ilatyň ýaşaýyş-durmuş derejesiniň ýokarlandyrylmagy üçin amatly şertler döredýär. Bu hem, Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy döwründe eziz diýarymyzda Gahryman Arkadagymyzyň hem-de hormatly Prezidentimiziň taýsyz tagallalary netijesinde bank-salgyt ulgamynyň kämilleşýändiginiň aýdyň subutnamasydyr.

Söhbet WEKILOW,
Türkmen döwlet ykdysadyýet we dolandyryş institutynyň «Maliýe» kafedrasynyň uly mugallymy

SELJERIŞ MAKALALARY

BANKLARDA INNOWASION TEHNOLOGIÝALARY ORNAŞDYRMAGYŇ ÄHMIÝETI

Häzirki döwürde bank ulgamynyň ösüşine örän uly orun berilýär. Ýurdumyzda bank ulgamyny düýpli özgertmek, şeýle hem milli puluň durnuklylygyny üpjün etmek bu ulgamyň esasy wezipeleridir. Döwlet ähmiýetli taslamalary ýerine ýetirmek we göz öňünde tutulan maksatnamalaryň ählisini durmuşa geçirmek üçin, ýurdumyzda banklaryň ýerine ýetirýän amallarynyň sanyny artdyrmak we olaryň hilini ýokarlandyrmak örän wajypdyr. Bank amallarynyň kämilleşdirilişi ýurduň ösüşini täze basgançaklara çykarmaga uly itergi berýär.

Häzirki döwürde innowasion ykdysadyýeti kemala getirmek meselesi ýurdumyzyň döwlet syýasatynyň ileri tutulýan ugurlarynyň biri bolup durýar. Gahryman Arkadagymyzyň «Türkmenistanyň durmuş-ykdysady ösüşiniň döwlet kadalaşdyrylyşy» atly okuw gollanmasynda ykdysadyýetiniň bäsdeşlige ukyplylygyny ýokarlandyrmak babatyndan döwletleriň ählisiniň diýen ýaly amala aşyrýan senagat syýasatynda milli innowasion ulgamyny ösdürmäge uly üns berilýändigini aýratyn nygtalmagy bilen: «Biziň döwletimiz üçin kuwwatly innowasion öňe gidişligi gazanmak syýasaty aýratyn özüne çekijidir» diýlip bellenýär.

Hormatly Prezidentimiziň ýolbaşçylygynda ýurdumyzyň ykdysadyýetini innowasion esasda ösdürmek wezipesi döwlet innowasion syýasatynyň durmuşa geçirilmegi esasynda amala aşyrylýar. «Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy: Türkmenistany 2022–2052-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň milli Maksatnamasynda» innowasion tehnologiýalara esaslanýan ykdysady ösüşe uly ähmiýet berilýär.

Döwlet syýasatynyň esasy ýörelgeleri innowasion işjeňligiň ösüşiniň bazar mehanizmlerinden peýdalanyp, ýurduň ykdysadyýetini innowasion ösüş ýoluna gönükdirmek, ýurduň ylmy-tehniki mümkinçiliklerini netijeli peýdalanmak, tehnologiýalaryndan giňden peýdalanmak, ykdysadyýetiň ylym we bilim ulgamyny kämilleşdirmek we bu ulgamlarda halkara hyzmatdaşlygyny giňeltmek esasynda halkara standartlarynyň derejesinde ýokary derejeli hünärmenleri taýýarlamagy ýola goýmak, şeýle hem innowasion işi döwlet tarapyndan goldamagyň görnüşlerini we usullaryny kämilleşdirmek bolup durýar.

Ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň diwersifisirlenen, bäsdeşlige ukyply, innowasion ösüşini üpjün etmek we dünýä ykdysady giňişligine goşulmak üçin maliýe ulgamynyň esasy bölegi bolup durýan banklaryň durnukly işlemegi wajypdyr. Şoňa görä-de, ykdysadyýetiň ygtybarly maliýe ulgamyny döretmek döwlet syýasatynda möhüm orna eýedir.

Ýurdumyzda banklaryň maliýe araçylyk derejesiniň mundan beýläk-de ýokarlandyrylmagyna, Türkmenistanyň ykdysadyýetinde bank ulgamynyň tutýan ornunyň, bank işiniň netijeliliginiň, howpsuzlygynyň we ygtybarlylygynyň ýokarlandyrylmagyna gönükdirilen çäreleriň toplumy yzygiderli amala aşyrylýar. Şunuň bilen baglylykda, milli manadyň hümmetini ýokarlandyrmak, bank hyzmatlarynyň gerimini giňeltmek we hil taýdan täze, has ýokary derejä ýetirmek, dünýä tejribesiniň öňdebaryjy usullaryny we innowasion tehnologiýalary ornaşdyrmak, pul serişdeleriniň kadaly dolanşygyny üpjün etmek, ilatyň peýdalanmaýan pul serişdelerini önümçilikde maýa goýumlar hökmünde ulanmak üçin ony ýurdumyzyň maliýe dolanşygyna çekmek boýunça işler dowam etdirilýär. Şonuň bilen birlikde, banklaryň karz bermek işi hem kämilleşdirilýär.

Innowasion ykdysadyýeti ösdürmegiň daşary ýurt tejribesini öwrenmek, bu tejribäniň amatly mümkinçiliklerini ýurdumyzyň durmuş-ykdysady şertlerinde ulanmak hem häzirki döwrüň gaýragoýulmasyz möhüm meseleleriň biri bolup durýar.

Bank ulgamynyň häzirki zaman ösüşini bank önümleriň ulgamyna, dolandyrylyşa we müşderilere hyzmat etmek ulgamyna innowasiýalaryň (innowasion tehnologiýalaryň) işlenilip, girizilýän tapgyry hökmünde häsiýetlendirmek bolar. Hususan-da, karz edaralary täzelikleriň girizilmeginiň wajyplygyna göz ýetirip «innowasiýalar» ýa-da «innowasion tehnologiýalar» diýlip, atlandyrylýan ylmy-tehniki ösüşiň iň täze gazananlaryny hyzmatlar ulgamyna girizmek üçin ýardam berýän ykdysadyýetiň we dolandyryşyň mehanizmlerini döretmegiň ýollaryny saýlap alýarlar. Başgaça aýdylanda dünýä ykdysadyýetiň globallaşmagy bitewi maliýe bazarynyň we hususan-da, täjirçilik banklaryň ösüşini düýpli özgerdip, olary innowasiýalara tarap ugrukdyrdy.

Häzirki zaman ykdysady ylmynda innowasiýalar düşünjesi bazarda ornaşdyrlyp, tejribede we durmuş hyzmatlarynyň täze usullarynda ulanylýan täze, has kämilleşdirilen önümde tehnologik prosesinde öz beýanyny tapan innowasion işiň ahyrky netijesi diýlip düşündirilýär.

Bank innowasiýalaryna mahsus bolan wajyp häsiýetleri bellemek bolar, progressiwlik, täjirçilik esasda ýerleşdirmek, wagt harajatlarynyň kemelmegi, bazaryň aktual isleglerini kanagatlandyrmak we sarp edijileriň giň gerimine elýeterli bolmak. Emma, şu günki günde maliýe bazarynyň bir bölegi bolup duran we innowasiýalara tarap ugrukdyrylan bank işjeňliginde gös-göni innowasiýalardan daşary olara laýyk gelýän innowasion gurşawyny hem döretmek zerur bolup durýar, bu bolsa ýurduň bank ulgamynyň çaltlandyrylan ösüşini üpjün edýär we dünýä maliýe ulgamyna netijeli birleşmäge ýardam berýär.

Işewürlik innowasiýalary dolandyrmak çygyryndaky döwrelaýyk gözlegleri häzirki zaman täjirçilik banklaryň köpüsinde dolandyryşyň strategiki ösüşe däl-de, gündelik, amallar meseleleriň çözülmegine ugrukdyrylandygyny görkezýär. Innowasion prosesleriň ösüşine karz edaralaryň bank işgärleriniň adaty (konserwatiw) esaslara daýanýan iş gurnalyşy uly täsir edýär. Häzirki zaman gözlegleriň seljermesi täjirçilik banklarynda innowasion prosesiniň netijeli dolandyrmasynyň aşakda görkezilen tapgyrlaryny açyp görkezýär:

- bankyň işjeňliginde gerek bolan üýtgeşmeleri kesgitlemek üçin onuň içki we daşky gurşawyna syn etmek;
- umumy maksada ýetmek boýunça köpçülikleýin hereketiň ulgamy hökmünde taýýarlanan strategiýa we üýtgeşmeleriň maksatnamasy;
- işgärleriň innowasion işjeňligini goldamak.

Bank ulgamynyň innowasiýa çygrynda geçirilen nazaryýet gözlegleri öňde- baryjy täjirçilik banklaryň ösüşiniň käbir meýillerini ýüze çykarýar. Häzirki wagtda bank ulgamynyň innowasion ösüş ýoly innowasion usulyndaky strategiki dolandyrmanyň täze çemeleşmelerinde jemlenýär hem-de banklaryň aglabasynyň hödürleýän hyzmatlaryň gerimini giňeltmegiň hasabyna ýa-da adaty bolmadyk amallary ösdürmegiň hasabyna (maslahat bermek, trast, lizing, ätiýaçlandyrma we ş.m.) kem-kemden maliýe araçy düzümlere öwrülmeklerinde jemlenýär. Bank gurşawyna innowasiýalary ornaşdyrmagyň ýokarda bellenen aýratynlyklaryny jemläp aýdanymyzda aýratyn nygtamaly zat, ol hem innowasion mümkinçilikleriň hemişe ösdürilmegi, bank işjeňligine täze tehnologiýalaryň ornaşdyrylmagy bank ulgamynyň uzak möhletli ösüşini üpjün etmäge mümkinçiligini berýär.

Ýurtda ykdysadyýetiň dürli pudaklarynyň öňde goýýan strategiki wezipelerini üstünlikli

amala aşyrmakda bank ulgamy möhüm orny eýeleýär. Şunuň bilen baglylykda, ýurtda alnyp barylýan pul-karz syýasatynyň çäklerinde onuň degişli gurallaryny sazlaşykly ulanmak arkaly ykdysadyýetiň depginli ösüşi we makroykdysady deňeçerligi üpjün edilýär.

Ýurdumyzy durmuş-ykdysady taýdan ösdürmek ugrunda diwersifikasiýalaşdyrylan, bäsdeşlige ukyply, innowasion ösüşini üpjün etmek üçin maliýe we bank ulgamlarynyň durnukly bolmagyny gazanmak wajyp bolup durýar.

Kabul edilen maksatnamalarda döwrebap programma üpjünçiliklerini, serwer we kompýuter enjamlary bilen üpjünçiligi yzygiderli kämilleşdirmek üçin bu ugurda daşary ýurtly kompaniýalar bilen bir hatarda ýerli programma önümlerini taýýarlaýjylar bilen degişli işleri ýola goýmaklygy göz öňünde tutulýar.

Häzirki wagtda ýurdumyzyň karz edaralary iri maglumat geçiriş ulgamyna eýedir. Ähli pudaklary we sebitleri sanly ykdysadyýete geçirmekde banklar tarapyndan nagt däl hasaplaşyklary ösdürmek, bank kartlary boýunça milli we halkara töleg ulgamynyň gerimini artdyrmak ugrunda degişli çäreler toplumy amala aşyrylýar. Şunuň bilen baglylykda, töleg gurallaryň kämilleşdirilmegi dürli görnüşli hyzmatlaryň tölegleri bank kartlarynyň üsti bilen geçirmäge, hasaplaşyk dolanyşygyny tizleşdirmäge, ýagny töleg iberijiniň bankyndan tölegi kabul edijiniň bankyna geçirmek üçin sarp edilýän wagty gysgaltmaga, hasaplaşyk hasabynda wagtlaýyn dörän hereketsiz serişdäni netijeli peýdalanmaga ýardam berýär.

Gahryman Arkadagymyzyň başlangyçlaryny mynasyp durmuşa geçirýän hormatly Prezidentimiziň ýolbaşçylygynda milli ykdysadyýetimiziň binýady has-da kuwwatlanýar, milli bank ulgamymyzyň işi barha kämilleşýär. Bize şeýle ajap zamanany gurup beren türkmen halkynyň Milli Lideri Gahryman Arkadagymyzyň we Arkadagly Serdarymyzyň janlary sag, başlary dik, tutýan tutumly işleri elmydama rowaç alsyn!

Sähra BAÝLYÝEWA,
Türkmen döwlet ykdysadyýet we dolandyryş
institutynyň «Bank işi» kafedrasynyň mugallymy

TÜRKMENISTANYŇ BANK ULGAMYNYŇ ÖSÜŞ MEÝILLERI

Тенденции развития банковской системы Туркменистана

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna Türkmenistanyň karz edaralarynyň şahamçalarynyň sany barada maglumat

Сведения о количестве филиалов кредитных учреждений Туркменистана по состоянию на 1 сентября 2023 г.

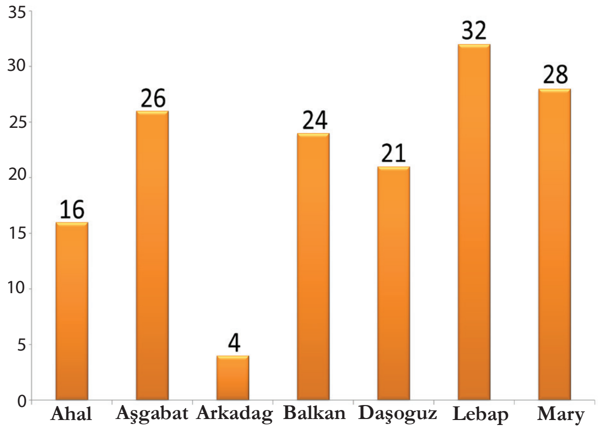

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna Türkmenistanyň karz edaralarynyň bank gulluklarynyň sany barada maglumat

Сведения о количестве агентств кредитных учреждений Туркменистана по состоянию на 1 сентября 2023 г.

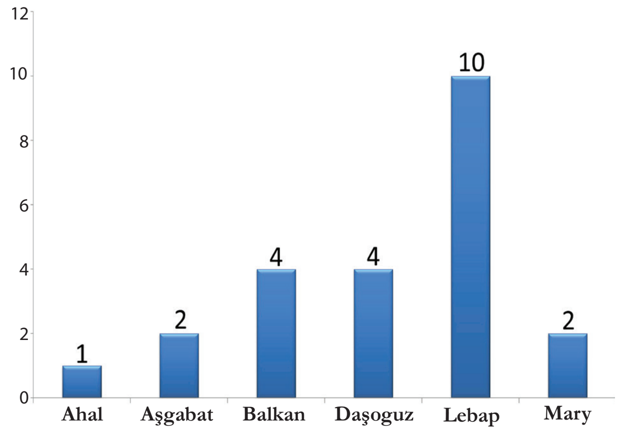

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna Türkmenistanyň karz edaralary boýunça daşary ýurt puluny alyş-çalyş nokatlarynyň sany

Количество обменных пунктов иностранной валюты по кредитным учреждениям Туркменистана на 1 сентября 2023 года

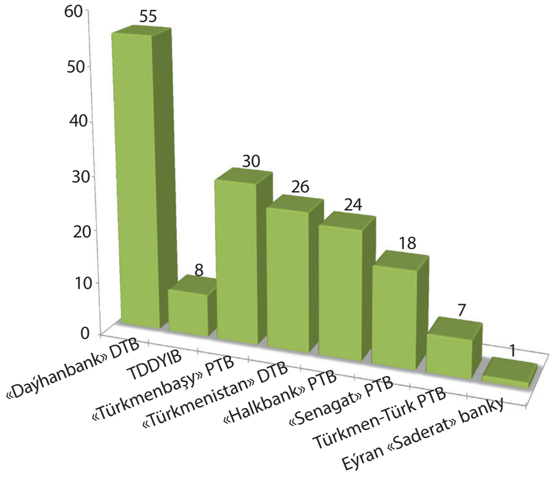

Karz edaralaryň işjeňleriniň düzümi, (%-de)

Структура активов кредитных учреждений, (в %)

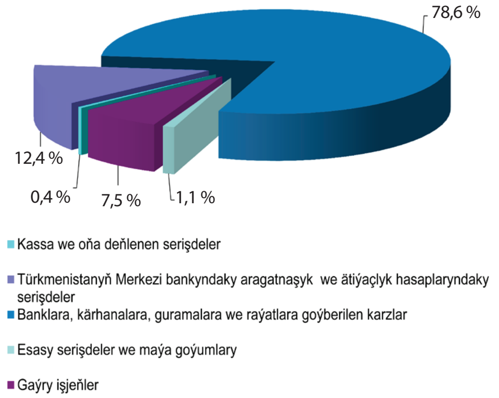

№8
2023
TÜRKMENISTANYŇ MERKEZI BANKY
Центральный банк Туркменистана

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna karz edaralarynyň esaslyk maýalarynyň möçberi barada maglumat

Величина уставного фонда кредитных учреждений по состоянию на 1 сентября 2023 г.

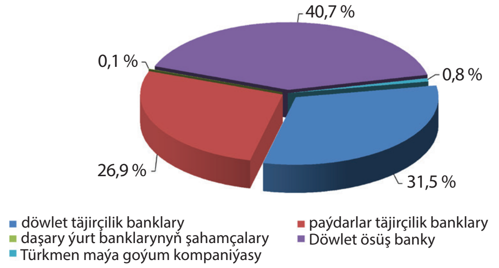

Karz edaralaryň işjeň dälleriniň düzümi, (%-de)

Структура пассивов кредитных учреждений, (в %)

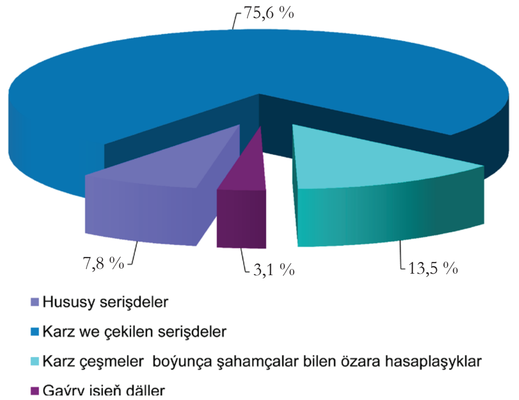

Kärhanalaryň, guramalaryň we ilatyň hasaplaşyk, gündelik we goýum hasaplaryndaky serişdeleriniň möhleti boýunça bölünişi(mln manatda)

Средства на расчетных, текущих счетах и депозитах предприятий и организаций по срокам их размещения (в млн манат)

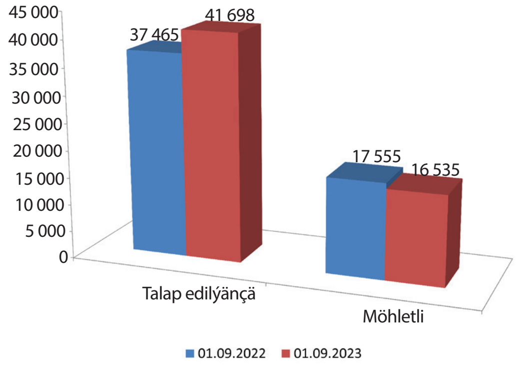

Karz edaralaryň kärhanalara, guramalara we ilata milli pulda beren karzlarynyň galyndylarynyň eýeçiligi boýunça bölünişi (mln manatda)

Распределение остатков кредитов кредитных учреждений, предоставленных в национальной валюте предприятиям, организациям и населению по формам их собственности (в млн манат)

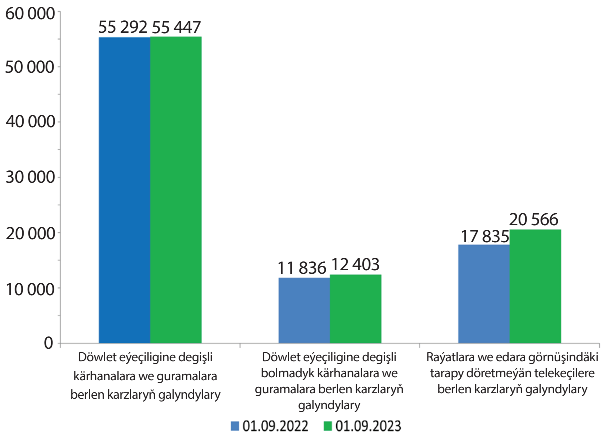

Karz edaralaryň kärhanalara, guramalara we ilata milli pulda beren karzlarynyň galyndylarynyň möhleti boýunça bölünişi (mln manatda)

Распределение остатков кредитов кредитных учреждений, предостввленные в национальной валюте предприятиям, организациям и населению по срокам их размещения (в млн манат)

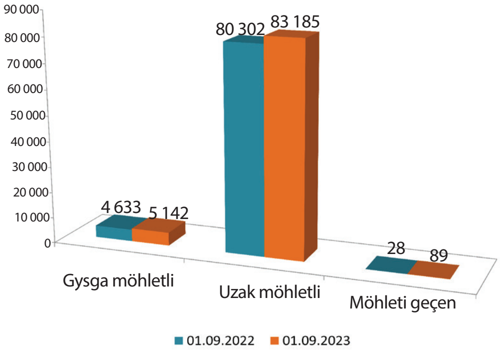

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna Türkmenistanyň bank kart ulgamynda hasaba alnan bank kartlary boýunça maglumat (görkezijiler tegeleklenip alyndy)

Сведения о зарегистрированных в банковской карточной системе Туркменистана банковских картах по состоянию на 1 сентября 2023 года (указатели округлены)

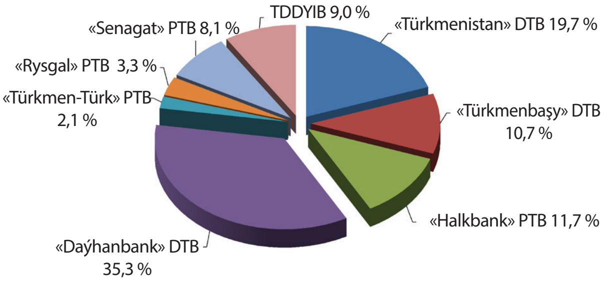

Türkmenistanyň karz edaralarynyň işjeňliginiň esasy görkezijileri
Основные показатели деятельности кредитных учреждений Туркменистана

GÖRKEZIJILER ПОКАЗАТЕЛИ	ölçeg birligi ед. измер.	01.09.2022	01.01.2023	01.09.2023	01.09.2023 01.01.2023-e, %-de	01.09.2023 01.09.2022-e, %-de
1. Bellige alnan karz edaralary Зарегистрированные кредитные учреждения	sany / ед.	**10**	**10**	**11**	*110,0*	*110,0*
şol sanda: в том числе:						
- döwlet täjirçilik - государственно-коммерческие	sany / ед.	3	3	3	*100,0*	*100,0*
- paýdarlar täjirçilik - акционерно-коммерческие	sany / ед.	5	5	5	*100,0*	*100,0*
- daşary ýurt banklarynyň şahamçalary - филиалы иностранных банков	sany / ед.	1	1	1	*100,0*	*100,0*
- Döwlet ösüş banky - Государственный банк развития	sany / ед.	1	1	1	*100,0*	*100,0*
- «Türkmen maýa goýum kompaniýasy» - «Туркменская инвестиционная компания»	sany / ед.	*	*	1		
2. Karz edaralaryň şahamçalarynyň sany Количество филиалов кредитных учреждений	sany / ед.	**147**	**147**	**151**	*102,7*	*102,7*
3. Karz edaralarynda hyzmat edilýän müşderilere açylan hasaplaryň sany Количество счетов открытых клиентом обслуживаемых кредитными учреждениями	sany / ед.	*	**6 562 437**	*		
4. Karz edaralaryň işgärleriniň sany Численность работников кредитных учреждений	sany / ед.	*	**8 562,8**	*		
5. Karz edaralaryň hakyky toplan esaslyk maýasynyň möçberi Фактически сформированный уставный фонд кредитных учреждений	mln manat млн манат	**6 617,4**	**6 782,9**	**6 995,1**	*103,1*	*105,7*
6. Türkmenistanyň Merkezi bankynda açylan karz edaralarynyň aragatnaşyk hasaplaryndaky galyndylary (milli pulda) Остаток на корреспондентских счетах кредитных учреждений в Центральном банке Туркменистана (в нац. валюте)	mln manat млн манат	**7 869,81**	**16 389,77**	**12 697,22**	*77,5*	*161,3*
7. Türkmenistanyň karz edaralarynyň kärhanalara, guramalara we ilata milli pulda beren karzlarynyň galyndylary Остаток кредитов кредитных учреждений Туркменистана в национальной валюте, предоставленные предприятиям, организациям, населению	mln manat млн манат	**84 962,96**	**88 926,48**	**88 415,89**	*99,4*	*104,1*
8. Karz edaralarynda kärhanalaryň, guramalaryň we ilatyň hasaplaşyk, gündelik we goýum hasaplaryndaky serişdeleri (milli pulda) Средства на расчетных, текущих счетах и депозитах предприятий, организаций и населения в кредитных учреждениях (в нац. валюте)	mln manat млн манат	**41 446,47**	**41 735,64**	**39 736,99**	*95,21*	*95,9*

Ylmy-önümçilik geňeşinde taýýarlanyldy / Подготовлено Научно-производственным советом

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna Türkmenistanyň karz edaralarynyň şahamçalarynyň sany barada maglumat
Сведения о количестве филиалов кредитных учреждений Туркменистана по состоянию на 1 сентября 2023 г.

Karz edaralaryň ady Наименование кредитных учреждений	Şahamçalaryň sany Количество филиалов	Ahal Ахал	Aşgabat Ашхабад	Arkadag Аркадаг	Balkan Балкан	Daşoguz Дашогуз	Lebap Лебап	Mary Мары
Türkmenistanyň «Türkmenistan» DTB ГКБТ «Туркменистан»	**24**	3	9	1	4	1	3	3
Türkmenistanyň «Türkmenbaşy» PTB АКБТ «Туркменбаши»	**23**	1	5		4	3	6	4
Türkmenistanyň «Daýhanbank» DTB ГКБТ «Дайханбанк»	**51**	7	1	1	7	10	13	12
TD Daşary ykdysady iş banky Туркменвнешэкономбанк	**3**		2		1			
Türkmenistanyň «Halkbank» PTB АКБТ «Халкбанк»	**32**	4	7	1	3	4	7	6
Türkmenistanyň «Senagat» PTB АКБТ «Сенагат»	**14**	1	2	1	4	2	2	2
«Rysgal» PTB АКБ «Рысгал»	**4**				1	1	1	1
Jemi / Итого	**151**	**16**	**26**	**4**	**24**	**21**	**32**	**28**

Bank gözegçiligi müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Банковского надзора

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna Türkmenistanyň karz edaralarynyň bank gulluklarynyň sany barada maglumat
Сведения о количестве агентств кредитных учреждений Туркменистана по состоянию на 1 сентября 2023 г.

Karz edaralaryň ady Наименование кредитных учреждений	Gulluklaryň sany Кол-во агентств	Ahal Ахал	Aşgabat Ашхабад	Balkan Балкан	Daşoguz Дашогуз	Lebap Лебап	Mary Мары
Türkmenistanyň «Türkmenbaşy» PTB АКБТ «Туркменбаши»	**1**				1		
Türkmenistanyň «Daýhanbank» DTB ГКБТ «Дайханбанк»	**9**	1		2	1	4	1
TD Daşary ykdysady iş banky Туркменвнешэкономбанк	**1**			1			
Türkmenistanyň «Halkbank» PTB АКБТ «Халкбанк»	**4**					4	
Türkmenistanyň «Senagat» PTB АКБТ «Сенагат»	**1**				1		
Türkmen-Türk PTB Туркмено-Турецкий АКБ	**7**		2	1	1	2	1
Jemi / Итого	**23**	**1**	**2**	**4**	**4**	**10**	**2**

Bank gözegçiligi müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Банковского надзора

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna Türkmenistanyň karz edaralarynyň esaslyk maýalarynyň möçberi barada maglumat
Информация об уставном фонде кредитных учреждений по состоянию на 1 сентября 2023 г.

müň manat / тыс. манат

Bellige alnan karz edaralar we beýlekiler Зарегистрированные кредитные учреждения и другие	Esaslyk maýalarynyň möçberi Размер уставного фонда	Esaslyk maýalaryň umumy möçberinden düşýän paýy, % Уд. вес к итогу, %
döwlet täjirçilik banklary государственно-коммерческие банки	2 200 537,9	31,46
paýdarlar täjirçilik banklary акционерно-коммерческие банки	1 884 021,7	26,93
daşary ýurt banklarynyň şahamçalary филиалы иностранных банков	4 571,0	0,07
Döwlet ösüş banky Государственный банк развития	2 850 000,0	40,74
«Türkmen maýa goýum kompaniýasy» «Туркменская инвестиционная компания»	56 000,0	0,80
Jemi / Всего	**6 995 130,6**	**100,0**

Bank gözegçiligi müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Банковского надзора

2023-nji ýylyň awgust aýynda TMB-niň karz auksionynda yglan edilen göterim derejeleri
Объявленные процентные ставки на кредитном аукционе ЦБТ в августе 2023 года

Karzlaryň möhleti сроки предоставления кредитов	Göterim derejesi, (%) Процентная ставка, (%)
1 ýyldan artyk bolmadyk möhlete до 1 года	5,0 %

2023-nji ýylyň awgust aýynda TMB-niň goýum amallary auksionynda yglan edilen göterim derejeleri
Объявленные процентные ставки на депозитном аукционе ЦБТ в августе 2023 года

Goýumlaryň möhleti сроки привлечения депозитов	Göterim derejesi, (%) Процентная ставка, (%)
1 aý 1 месяц	3,0 %
2 aý 2 месяца	3,5 %
3 aý 3 месяца	4,0 %

Karz amallary müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Кредитных операций

Türkmenistanyň Merkezi bankynyň gaýtadan maliýeleşdiriş göterim derejesi
Ставка рефинансирования Центрального банка Туркменистана

Hereket eden döwri Период действия	Göterimiň derejesi,% Процентная ставка,%	Esas Основание
08.07.1997 - 05.08.1998	35	TMB-niň 08.07.1997 ý. senesinden 125 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ N125 от 08.07.1997 г.
06.08.1998 - 02.08.1999	30	TMB-niň 06.08.1998 ý. senesinden 196 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ N196 от 06.08.1998 г.
03.08.1999 - 11.02.2000	27	TMB-niň 03.08.1999 ý. senesinden 212 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ N212 от 03.08.1999 г.
12.02.2000 - 24.05.2000	25	TMB-niň 11.02.2000 ý. senesinden 39 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ N39 от 11.02.2000 г.
25.05.2000 - 01.01.2001	20	TMB-niň 25.05.2000 ý. senesinden 161 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ N161 от 25.05.2000 г.
02.01.2001 - 09.12.2001	15	TMB-niň 02.01.2001 ý. senesinden 1 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ N1 от 02.01.2001 г.
10.12.2001 - 01.03.2003	12	TMB-niň 07.12.2001 ý. senesinden 304 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ N304 от 07.12.2001 г.
01.03.2003 - 01.06.2004	10	TMB-niň 23.01.2003 ý. senesinden 1 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ № 1 от 23.01.2003 г.
01.06.2004	5	TMB-niň 25.05.2004 ý. senesinden 133 belgili buýrugy Распоряжение ЦБТ № 133 от 25.05.2004 г.

Makroykdysady seljeriş we maliýe syýasaty müdirliginde taýýarlanyldy
Подготовлено департаментом Макроэкономического анализа и финансовой политики

Karz edaralarynyň Türkmenistanyň Merkezi bankyna hökmany ätiýaçlyklaryna geçirmeli möçberleri
Нормативы отчислений кредитных учреждений в обязательные резервы Центрального банка Туркменистана

Bellenilen senesi Утвержденная дата	Hökmany ätiýaçlyklaryň derejesi Уровень обязательных резервов	Bellikler Примечания
19.01.2001	5%	- edara görnüşli taraplardan manatdaky we daşary ýurt pulundaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным средствам в национальной и иностранной валюте юридических лиц
	25%	- edara görnüşli taraplardan manatdaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным средствам в национальной валюте юридических лиц
	8%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным средствам в иностранной валюте юридических лиц
20.07.2006	3%	- edara görnüşindäki taraplardan milli puldaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным депозитам юридических лиц в национальной валюте
	20%	- edara görnüşli taraplardan milli puldaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным депозитам юридических лиц в национальной валюте
	5%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным депозитам юридических лиц в иностранной валюте
	8%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным депозитам юридических лиц в иностранной валюте
03.04.2009	3%	- edara görnüşli taraplardan milli puldaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным депозитам юридических лиц в национальной валюте
	15%	- edara görnüşli taraplardan milli puldaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным депозитам юридических лиц в национальной валюте
	5%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным депозитам юридических лиц в иностранной валюте
	8%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным депозитам юридических лиц в иностранной валюте
17.02.2011	3%	- edara görnüşli taraplardan milli puldaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным депозитам юридических лиц в национальной валюте
	10%	- edara görnüşli taraplardan milli puldaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным депозитам юридических лиц в национальной валюте
	5%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным депозитам юридических лиц в иностранной валюте
	8%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным депозитам юридических лиц в иностранной валюте
11.02.2015	5%	- edara görnüşli taraplardan milli puldaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным депозитам юридических лиц в национальной валюте
	12%	- edara görnüşli taraplardan milli puldaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным депозитам юридических лиц в национальной валюте
	6%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky möhletli serişdeleri boýunça - по срочным депозитам юридических лиц в иностранной валюте
	9%	- edara görnüşli taraplardan daşary ýurt pulundaky gaýry serişdeleri boýunça - по остальным депозитам юридических лиц в иностранной валюте

Karz amallary müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Кредитных операций

Londonyň gymmat bahaly metallar bazarynyň assosiasiýasy (LBMA) tarapyndan irdenki söwdada bellenilen nyrhy boýunça 2023-nji ýylyň awgust aýyndaky gymmat bahaly metallaryň 1 (bir) unsiýasynyň türkmen manadyna bolan gatnaşyklarynyň sanawy

Перечень цен драгоценных металлов за 1 (одну) унцию по результатам утренних торгов Лондонской Ассоциации рынков драгоценных металлов (LBMA) по отношению к туркменскому манату, действительных в августе 2023 года

manat /манат

	Altyn / Золото	Kümüş / Серебро	Platina / Платина	Palladiý / Палладий
01.08.2023	6 848,6250	85,8025	3 300,5000	4 441,5000
02.08.2023	6 823,9500	85,4350	3 255,0000	4 312,0000
03.08.2023	6 779,1500	82,4425	3 223,5000	4 305,0000
04.08.2023	6 769,0000	82,0750	3 206,0000	4 378,5000
07.08.2023	6 779,1500	81,8825	3 248,0000	4 448,5000
08.08.2023	6 771,8000	80,6400	3 206,0000	4 294,5000
09.08.2023	6 749,4000	79,4675	3 160,5000	4 249,0000
10.08.2023	6 720,3500	79,8000	3 157,0000	4 403,0000
11.08.2023	6 713,1750	79,4150	3 209,5000	4 564,0000
14.08.2023	6 697,2500	79,5375	3 206,0000	4 581,5000
15.08.2023	6 664,3500	78,4350	3 143,0000	4 417,0000
16.08.2023	6 673,8000	79,4325	3 132,5000	4 347,0000
17.08.2023	6 628,8250	79,4850	3 118,5000	4 245,5000
18.08.2023	6 621,1250	79,7650	3 150,0000	4 287,5000
21.08.2023	6 615,3500	80,0800	3 181,5000	4 354,0000
22.08.2023	6 656,4750	81,8650	3 220,0000	4 392,5000
23.08.2023	6 665,9250	83,1250	3 241,0000	4 448,5000
24.08.2023	6 722,4500	84,6475	3 258,5000	4 441,5000
25.08.2023	6 712,4750	84,6475	3 290,0000	4 333,0000
29.08.2023	6 732,2500	84,7700	3 388,0000	4 361,0000
30.08.2023	6 784,2250	86,1700	3 440,5000	4 333,0000
31.08.2023	6 804,7000	85,8725	3 423,0000	4 322,5000

Görkezilen gatnaşyklar Türkmenistanyň Merkezi bankynyň olar boýunça gymmat bahaly metallary satyn almak ýa-da satmak borçnamalaryny göz öňüne tutmazdan bellenildi.

Цены установлены без обязательств Центрального банка Туркменистана покупать или продавать указанные драгоценные металлы по данным ценам

Halkara amallar müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Международных операций

Türkmenistanyň karz edaralarynda milli pulda berlen karzlaryň ortaça göterim derejeleri (%)
Средние процентные ставки по кредитам в национальной валюте кредитных учреждений Туркменистана (%)

	Döwlet täjirçilik banklary Государственные коммерческие банки		Paýdarlar täjirçilik banklary Акционерные коммерческие банки		Döwlet ösüş banky Государственный банк развития		Daşary ýurt maýasynyň gatnaşmagyndaky banklar Банки с участием иностранного капитала	
	Edara görnüşli taraplara Юрид. лицам	Şahsy taraplara Физ. лицам	Edara görnüşli taraplara Юрид. лицам	Şahsy taraplara Физ. лицам	Edara görnüşli taraplara Юрид. лицам	Şahsy taraplara Физ. лицам	Edara görnüşli taraplara Юрид. лицам	Şahsy taraplara Физ. лицам
iýul, 2023 **июль, 2023**								
Talap edilýänçä До востребования								
1 aýa çenli до 1 м-ца			7,00	12,67				
1-3 aýa çenli 1-3 м-ца	2,00		8,00	13,00				
3-6 aýa çenli 3-6 м-ца	7,00		7,80	14,00				
6-12 aýa çenli 6-12 м-ца		10,00	7,00	10,16				
1 ýyldan ýokary свыше 1 г.	7,00	12,72	1,40	11,65				

Türkmenistanyň karz edaralarynda milli pulda çekilen goýumlaryň ortaça göterim derejeleri (%)
Средние процентные ставки по депозитам в национальной валюте кредитных учреждений Туркменистана (%)

	Döwlet täjirçilik banklary Государственные коммерческие банки		Paýdarlar täjirçilik banklary Акционерные коммерческие банки		Döwlet ösüş banky Государственный банк развития		Daşary ýurt maýasynyň gatnaşmagyndaky banklar Банки с участием иностранного капитала	
	Edara görnüşli taraplara Юрид. лицам	Şahsy taraplara Физ. лицам	Edara görnüşli taraplara Юрид. лицам	Şahsy taraplara Физ. лицам	Edara görnüşli taraplara Юрид. лицам	Şahsy taraplara Физ. лицам	Edara görnüşli taraplara Юрид. лицам	Şahsy taraplara Физ. лицам
iýul, 2023 **июль, 2023**								
Talap edilýänçä До востребования		3,17		3,16				
1 aýa çenli до 1 м-ца								
1-3 aýa çenli 1-3 м-ца		9,68		4,00				
3-6 aýa çenli 3-6 м-ца		9,00		9,30				
6-12 aýa çenli 6-12 м-ца	0,32	8,80	2,00	9,40				
1 ýyldan ýokary свыше 1 г.	5,00	10,92	5,00	10,00				

Türkmenistanyň karz edaralary tarapyndan milli pulda berlen karzlar we olaryň göterim derejeleri
Кредиты в национальной валюте, предоставленные кредитными учреждениями и процентные ставки по ним

Показатели	2023-nji ýylyň iýul aýynda berlen karzlaryň möçberi we ortaça göterim derejeleri Объем выданных кредитов и средние процентные ставки в июле 2023 г.		2023-nji ýylyň ýanwar - iýul aýlarynda berlen karzlaryň möçberi we ortaça göterim derejeleri Объем выданных кредитов и средние процентные ставки в январе - июле 2023 г.	
	Möçberi (mln manat) Сумма (млн манат)	Ortaça göterimi (%) Средний процент (%)	Möçberi (mln manat) Сумма (млн манат)	Ortaça göterimi (%) Средний процент (%)
Jemi berildi **Выдано, всего**	**1 326,35**	**4,68**	**7 136,82**	**5,11**
edara görnüşli taraplara юридическим лицам	861,12	2,48	4 428,88	2,64
raýatlara физическим лицам	465,23	8,76	2 707,94	9,16
Jemi berlen karzlardan: **Из общей суммы кредитов:**				
Gysga möhletli, jemi **Краткосрочные, всего**	**248,17**	**2,98**	**1 436,22**	**3,54**
edara görnüşli taraplara юридическим лицам	248,09	2,98	1 435,67	3,54
raýatlara физическим лицам	0,08	10,43	0,55	11,22
Uzak möhletli, jemi **Долгосрочные, всего**	**1 078,18**	**5,07**	**5 700,60**	**5,51**
edara görnüşli taraplara юридическим лицам	613,03	2,27	2 993,21	2,21
raýatlara физическим лицам	465,15	8,76	2707,39	9,16

Karz edaralary tarapyndan milli pulda çekilen goýumlar we olaryň göterim derejeleri
Депозиты в национальной валюте, привлеченные кредитными учреждениями и процентные ставки по ним

Görkezijiler Показатели	2023-nji ýylyň iýul aýynda çekilen goýumlaryň möçberi we ortaça göterim derejeleri Объем привлеченных депозитов и средние процентные ставки в июле 2023 г.		2023-nji ýylyň ýanwar - iýul aýlarynda çekilen goýumlaryň möçberi we ortaça göterim derejeleri Объем привлеченных депозитов и средние процентные ставки в январе - июле 2023 г.	
	Möçberi (mln manat) Сумма (млн манат)	Ortaça göterimi (%) средний процент (%)	Möçberi (mln manat) Сумма (млн манат)	Ortaça göterimi (%) средний процент (%)
Jemi çekilen: Привлечено всего:	**23 034,91**	**0,56**	**134 813,58**	**0,61**
Talap edilýänçä До востребования	**22 923,23**	**0,54**	**133 563,59**	**0,58**
edara görnüşli taraplar юридические лица	19 158,21		109 444,88	
raýatlar физические лица	3 765,02	3,28	24 118,71	3,21
Möhletli Срочные	**111,68**	**4,76**	**1 249,99**	**4,12**
edara görnüşli taraplar юридические лица	58,21	0,76	955,08	2,71
raýatlar физические лица	53,47	9,11	294,91	8,66

Makroykdysady seljeriş we maliýe syýasaty müdirliginde taýýarlanyldy
Подготовлено департаментом Макроэкономического анализа и финансовой политики

Türkmenistanyň karz edaralarynyň jemlenen jebislendirilen balansy
Сводный консолидированный баланс кредитных учреждений Туркменистана

müň manat / тыс. манат

	01.09.2022	01.01.2023	01.09.2023	01.09.2023 ý. 01.09.2022 ý. %-de
IŞJEŇLER / АКТИВЫ				
Kassa we oňa deňlenen serişdeler Касса и приравненные к ней средства	813 492,30	703 374,27	655 686,03	*80,60*
Türkmenistanyň Merkezi bankyndaky aragatnaşyk we ätiýaçlyk hasaplaryndaky serişdeler Корреспондентские счета в Центральном банке Туркменистана и средства на резервных счетах	13 748 946,99	22 877 241,79	19 229 532,94	*139,86*
Karz edaralara, kärhanalara, guramalara we raýatlara goýberilen karzlar Кредиты, предоставленные кредитным учреждениям, предприятиям, организациям и гражданам	116 898 163,91	119 081 280,53	121 977 621,35	*104,35*
Esasy serişdeler we maýa goýumlary Основные средства и инвестиции	1 668 242,92	1 687 078,15	1 715 613,46	*102,84*
Gaýry işjeňler Прочие активы	12 316 721,73	9 968 712,28	11 696 068,36	*94,96*
JEMI IŞJEŇLER / ВСЕГО АКТИВОВ	**145 445 567,86**	**154 317 687,02**	**155 274 522,14**	***106,76***
IŞJEŇ DÄLLER / ПАССИВЫ				
Hususy serişdeler Собственные средства	11 020 514,09	12 298 158,90	12 107 637,40	*109,86*
Karz alnan we çekilen serişdeler Привлеченные и заемные средства	110 656 761,39	119 989 633,43	117 313 498,93	*106,02*
Karz çeşmeler boýunça şahamçalar bilen özara hasaplaşyklar Взаимные расчеты с филиалами по кредитным ресурсам	17 845 114,72	18 094 916,82	21 002 631,99	*117,69*
Gaýry işjeň däller Прочие пассивы	5 923 177,66	3 934 977,87	4 850 753,82	*81,89*
JEMI IŞJEŇ DÄLLER / ВСЕГО ПАССИВОВ	**145 445 567,86**	**154 317 687,02**	**155 274 522,14**	***106,76***

Bank gözegçiligi müdirliginde taýýarlanyldy
Подготовлено департаментом Банковского надзора

Türkmenistanyň karz edaralary tarapyndan kärhanalara, guramalara we ilata milli pulda berlen karzlaryň galyndylary barada maglumat
Информация об остатке задолжностей кредитов предоставленные кредитными учреждениями Туркменистана в национальной валюте предприятиям, организациям, населению

mln manat / млн манат

Görkezijiler Показатели	01.09.2022				01.01.2023				01.09.2023				
	Jemi karzlar Всего кредитов	şol sanda / в том числе:			Jemi karzlar Всего кредитов	şol sanda / в том числе:			Jemi karzlar Всего кредитов	01.09.2023 ý. 01.09.2022 ý. %-de	şol sanda / в том числе:		
		Gysga möhletli Краткосрочные	Uzak möhletli Долгосрочные	Möhleti geçen Просроченные		Gysga möhletli Краткосрочные	Uzak möhletli Долгосрочные	Möhleti geçen Просроченные			Gysga möhletli Краткосрочные	Uzak möhletli Долгосрочные	Möhleti geçen Просроченные
Türkmenistanyň karz edaralary tarapyndan kärhanalara, guramalara we ilata milli pulda berlen karzlaryň galyndylary Остаток кредитов предоставленные кредитными учреждениями Туркменистана в национальной валюте, предприятиям, организациям, населению	**84 963,0**	**4 632,9**	**80 302,1**	**27,9**	**88 926,5**	**5 267,8**	**83 633,2**	**25,5**	**88 415,9**	**104,1**	**5 141,9**	**83 184,9**	**89,0**
şol sanda: в том числе:													
Döwlet eýeçiligine degişli kärhanalara we guramalara berlen karzlaryň galyndylary Остаток кредитов выданные предприятиям и организациям государственной собственности	**55 291,8**	4 038,8	51 252,0	1,0	**57 688,8**	4 975,0	52 713,0	0,7	**55 447,4**	100,3	4 652,4	50 794,4	0,6
Döwlet eýeçiligine degişli bolmadyk kärhanalara we guramalara berlen karzlaryň galyndylary Остаток кредитов предоставленные предприятиям и организациям негосударственной собственности	**11 836,1**	571,2	11 238,4	26,5	**12154,6**	250,6	11 879,6	24,3	**12 402,6**	104,8	443,8	11 936,9	21,9
Raýatlara we edara görnüşindäki tarapy döretmeýän telekeçilere berlen karzlaryň galyndylary Остаток кредитов физическим лицам и предпринимателям без образования юридического лица	**17 835,1**	23,0	17 811,7	0,4	**19083,1**	42,2	19 040,6	0,4	**20 565,8**	115,3	45,6	20 453,7	66,5

Karz amallary müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Кредитных операций

Kärhanalaryň, guramalaryň we ilatyň hasaplaşyk, gündelik we goýum hasaplaryndaky serişdeleriniň ösüş depgini
Темпы роста средств на расчетных, текущих счетах и депозитах предприятий, организаций и населения

mln manat / млн манат

Görkezijiler Показатели	01.09.2022			01.01.2023			01.09.2023			
	Talap edilýänçä До востребования	Möhletli Срочные	Jemi Всего	Talap edilýänçä До востребования	Möhletli Срочные	Jemi Всего	Talap edilýänçä До востребования	Möhletli Срочные	Jemi Всего	01.09.2023 ý. 01.09.2022 ý. %-de
Kärhanalaryň, guramalaryň we ilatyň hasaplaşyk, gündelik we goýum hasaplaryndaky serişdeleri Средства на расчетных, текущих счетах и депозитах предприятий, организаций и населения в кредитных учреждениях	**37 465,29**	**17 555,08**	**55 020,37**	**40 308,50**	**16 892,96**	**57 201,46**	**41 698,27**	**16 535,34**	**58 233,61**	*105,8*
şol sanda: в том числе:										
Döwlet eýeçiligine degişli kärhanalaryň we guramalaryň hasaplaryndaky serişdeler Средства предприятий и организаций государственной собственности	22 242,09	16 548,11	**38 790,20**	24 821,17	15 705,69	**40 526,86**	28 384,98	15 443,09	**43 828,06**	*113,0*
Döwlet eýeçiligine degişli bolmadyk kärhanalaryň, guramalaryň we ilatyň hasaplaryndaky serişdeler Средства предприятий, организаций негосударственной собственности и населения	15 223,21	1 006,96	**16 230,17**	15 487,33	1 187,27	**16 674,60**	13 313,30	1 092,25	**14 405,55**	*88,8*
şol sanda: raýatlaryň we edara görnüşindäki tarapy döretmeýän telekeçileriň hasaplaryndaky serişdeler в том числе: Средства физических лиц и предпринимателей без образования юридического лица	4 901,99	480,43	**5 382,42**	5 194,03	493,79	**5 687,83**	3 996,43	581,99	**4 578,42**	*85,1*

Bank gözegçiligi müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Банковского надзора

Raýatlaryň Türkmenistanyň karz edaralaryndaky goýumlary
Вклады населения в кредитных учреждениях Туркменистана

mln manat / млн манат

Görkezijiler Показатели	01.09.2022			01.01.2023			01.09.2023					
	Goýumlara çekilen serişdeleriň jemi, şol sanda Всего привлеченных средств во вкладах, в т.ч.	Talap edilýänçä До востребования	Möhletli Срочные	Goýumlara çekilen serişdeleriň jemi, şol sanda Всего привлеченных средств во вкладах, в т.ч.	Talap edilýänçä До востребования	Möhletli Срочные	Goýumlara çekilen serişdeleriň jemi, şol sanda Всего привлеченных средств во вкладах, в т.ч.	01.09.2023 ý. - 01.09.2022 ý. %-de	Talap edilýänçä До востребования	01.09.2023 ý. - 01.09.2022 ý. %-de	Möhletli Срочные	01.09.2023 ý. - 01.09.2022 ý. %-de
Döwlet täjirçilik banklarynda В государственных коммерческих банках	**1 809,6**	1 546,9	262,7	**1 855,6**	1 578,5	277,1	**1 885,0**	104,2	1 562,6	101,0	322,4	122,7
Paýdarlar täjirçilik banklarynda В акционерно-коммерческих банках	**1 105,7**	922,5	183,2	**1 136,2**	937,3	198,9	**1 132,7**	102,4	885,8	96,0	246,8	134,8
Daşary ýurt banklarynyň şahamçalarynda В филиалах иностранных банков	**0,37**	0,37		**0,36**	0,36		**0,63**	170,9	0,63	170,9		
Jemi / Итого	**2 915,7**	**2 469,8**	**445,9**	**2 992,2**	**2 516,2**	**476,0**	**3 018,2**	**103,5**	**2 449,1**	**99,2**	**569,2**	**127,6**

Bank gözegçiligi müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Банковского надзора

2023-nji ýylyň 1-nji sentýabr ýagdaýyna Türkmenistanyň bank kart ulgamynda hasaba alnan terminallar, bankomatlar hem-de bank kartlary boýunça maglumat

Сведения о зарегистрированных в банковской карточной системе Туркменистана терминалах, банкоматах и банковских картах по состоянию на 1 сентября 2023 года

Karz edaralaryň ady Наименование кредитных учреждений	Bank kartlary Банковские карты	Bankomatlar Банкомат	Terminallar Терминал	Ahal welaýaty Ахалский велаят			Aşgabat Ашхабад			Arkadag Аркадаг			Balkan welaýaty Балканский велаят			Daşoguz welaýaty Дашогузский велаят			Lebap welaýaty Лебапский велаят			Mary welaýaty Марыйский велаят		
				Bank kartlary Банковские карты	Bankomatlar Банкоматы	Terminallar Терминалы	Bank kartlary Банковские карты	Bankomatlar Банкоматы	Terminallar Терминалы	Bank kartlary Банковские карты	Bankomatlar Банкоматы	Terminallar Терминалы	Bank kartlary Банковские карты	Bankomatlar Банкоматы	Terminallar Терминалы	Bank kartlary Банковские карты	Bankomatlar Банкоматы	Terminallar Терминалы	Bank kartlary Банковские карты	Bankomatlar Банкоматы	Terminallar Терминалы	Bank kartlary Банковские карты	Bankomatlar Банкоматы	Terminallar Терминалы
Türkmenistanyň Merkezi banky Центральный банк Туркменистана	1	6	1		1		1	1	1					1			1			1			1	
Türkmenistanyň «Türkmenistan» DTB ГКБТ «Туркменистан»	1 059 032	441	8 094	75 211	41	853	489 919	204	3 336	2 421	5	36	159 619	64	1 205	78 226	26	580	116 906	49	1 105	136 730	52	979
Türkmenistanyň «Türkmenbaşy» PTB АКБТ «Туркменбаши»	577 352	356	5 666	8 756	7	109	204 931	92	1 199				125 784	81	895	40 831	35	772	111 999	75	1 263	85 051	66	1 428
Türkmenistanyň «Halkbank» PTB АКБТ «Халкбанк»	629 287	144	7 877	46 382	11	889	225 759	67	2 535	308	1	23	39 386	5	753	48 481	9	1 028	170 678	25	1 344	98 293	26	1 305
Türkmenistanyň «Daýhanbank» DTB ГКБТ «Дайханбанк»	1 904 152	1 022	8 816	294 476	180	1 098	32 014	19	445	14	2	4	119 192	89	1 154	468 669	194	1 758	423 058	263	2 487	566 729	275	1 870
Türkmen-Türk PTB Туркмено-Турецкий АКБ	115 030	10	1 825				108 013	5	1 260							1 010	1	90	3 209	3	244	2 798	1	231
«Rysgal» PTB АКБ «Рысгал»	179 853	20	4 067				112 894	12	2 126				13 379	2	380	11 987	2	477	19 508	2	458	22 085	2	626
Türkmenistanyň «Senagat» PTB АКБТ «Сенагат»	438 214	92	4 610	21 589	5	149	219 195	15	2 001	41	1	7	75 990	19	881	30 938	12	675	37 083	20	352	53 378	20	545
TD Daşary ykdysady iş banky Туркменвнешэкономбанк	484 975	50	1 246			45	445 255	32	824				39 720	18	332			20			12			13
Jemi / итого	**5 387 896**	**2 141**	**42 202**	**446 414**	**245**	**3 143**	**1 837 981**	**447**	**13 727**	**2 784**	**9**	**70**	**573 070**	**279**	**5 600**	**680 142**	**280**	**5 400**	**882 441**	**438**	**7 265**	**965 064**	**443**	**6 997**

Bank işlerini awtomatizasiýalaşdyryş müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Автоматизации банковских работ

01.01.2023 - 01.09.2023 seneleri aralygynda bank kartlary boýunça nagt we nagt däl pul dolanyşygy
Наличный и безналичный денежный оборот по банковским картам на период с 01.01.2023 по 01.09.2023 года

Karz edaralaryň ady Наименование кредитных учреждений	Jemi / Итого								
	Amallaryň sany Количество операций	Nagt almak (manat) / Снятие наличных (манат)		Nagt däl hasaplaşyk (manat) / Безналичный расчет (манат)					
		Bankomat üsti bilen Через банкомат	Terminal üsti bilen Через терминал	Bankomat üsti bilen Через банкомат	Terminal üsti bilen Через терминал	«Internet-bank» ulgamy arkaly Через систему «Интернет-банк»	«Mobil-bank» ulgamy arkaly Через систему «Мобильный-банк»	«Elektron-söwda» ulgamlary arkaly Через системы «Электронной коммерции»	«Halkbank terminal» ulgamy arkaly Через систему «Халкбанк терминал»
Türkmenistanyň Merkezi banky Центральный банк Туркменистана	48 763	19 049 510	4 673 614	1 806 092					
TD Daşary ykdysady iş banky Туркменвнешэкономбанк	1 610 960	324 695 145			326 621 014	453 010		6 118 283	
Türkmenistanyň «Türkmenbaşy» PTB АКБТ «Туркменбаши»	10 418 446	1 967 079 425	855 978	24 411 775	1 513 978 899	26 425	695 674	5 306	790 819
Türkmenistanyň «Daýhanbank» DTB ГКБТ «Дайханбанк»	17 404 265	4 851 516 460	39 321 895	106 060 616	3 152 012 592	174 424	5 584 841	6	8 854 132
Türkmenistanyň «Türkmenistan» DTB ГКБТ «Туркменистан»	13 902 851	3 784 287 495	64 755 977	41 758 227	1 507 762 640	539 551	2 067 604	30 277	8 023 149
Türkmenistanyň «Halkbank» PTB АКБТ «Халкбанк»	21 631 173	1 796 847 910	18 547 598	43 249 094	1 565 015 426	35 075	542 338	660 803 790	1 183 128
Türkmenistanyň «Senagat» PTB АКБТ «Сенагат»	3 409 313	732 436 102	5 311 019	22 676 255	767 910 367	195 616	2 665 777	21 116 329	
Türkmen-Türk PTB Туркмено-турецкий АКБ	1 562 321	54 801 425	1 642 366	251 372	446 823 971	149	91 272	1 624 232	
«Rysgal» PTB АКБ «Рысгал»	3 908 901	317 236 260	2 373 257	684 465	1 183 298 022			9 838 971	
Jemi / Итого	**73 896 993**	**13 847 949 732**	**137 481 705**	**240 897 897**	**10 463 422 931**	**1 424 250**	**11 647 508**	**699 537 194**	**18 851 228**

Bank işlerini awtomatizasiýalaşdyryş müdirliginde taýýarlanyldy / Подготовлено департаментом Автоматизации банковских работ